

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

Yahya Kemal, "Edebiyatımızda üç tepe var" demiştir; Çamlıca tepesi, Abdülhak Hâmid'in, Tepebaşı, Edebiyatı Cedide'nin, Metris Tepe ise Yakup Kadri'nin..." Gerçekten de, Milli Mücadele'nin en eşsiz panoramalarını tesbit edip bunların unutulmazlığını biraz da eserleriyle gerçekleştirmiş olan

Yakup Kadri'nindi, Metris Tepe. Cumhuriyet dolayısıyla yazmış olduğu son yazıdaki son sözü de şuydu: "Eğer Milli Mücadele-ye iştirak etmiş isek, bu, o günkü ölümü, mevcut olmaya tercih ettiğimizdendir. Beni hâlâ ayakta tutan bu güce inanmamdır."

YAKUP KADRI BİR İNSAN, BİR SAVAŞÇIYDI...

BİR savaşı daha göçtü. Vatani kurtaran, cumhuriyeti kuran ve yaşatan nesil, varlığını ve geleceğimizi borçlu olduğumuz canlı tarihler birer birer bizi terk ediyorlar. 13 aralık 1974 günü bunlardan birini daha, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nu kaybettik.

Yakup Kadri, yakın tarihimizin bu unutulmayacak siması, katıldığı Kurtuluş Savaşı'nın cesur bir gözlemcisi olma gururu yanında, bu mücade- lenin büyük kumandanları, özellikle Başkumandan Atatürk'ün yakını olma mutluluğunu da taşıyordu. Şimdi onların arasındadır, hem de göğsünün sağ tarafında kırmızı kurdela bir İstiklâl Madalyası ile...

METRIS TEPE, ONUNDU

Yahya Kemal, üç tepe var demişti; Çamlıca Tepesi Abdülhak Hâmid'in, Tepebaşı, Edebiyatı Cedide'nin, Metris Tepe Yakup Kadri'nin...

Şüphe yok ki, bu sözü ile Yahya Kemal, çok yönlü olan bu arkadaşının eserleri arasında da Kurtuluş Savaşı ile ilgili olanların ağırlıkta bulunduğunu söylemek istemişti.

Gerçekten, öyle idi. Yakup Kadri, Atatürk'le, Milli Mücadele ile ve devrimlerle doluydu. Öylesine dolu ki, onu bunlarsız düşünmek mümkün değildi. Devrimler konusunda son derece dikkatliydi. Kurtuluş Savaşı'nın heyecanını her an yaşardı. Yaradılış itibarıyla hassas, rikkatli, sakin ve son derece iyi bir insandı. O kadar böyleydi ki, gençliğinde geçirdiği rahatsızlık, [çoğu kimsede görüldüğü halde] onu hırçınlaştırmamış, katıldığı Kurtuluş Savaşı'nda gördüğü kan ve ateş onu sertleştirmemişti.

Atatürk'e inançlı bir bağlılığı vardı.. Onun en güç anlarda bile topluma olan inancını ve kendine olan güvenini kaybetmemesi, üzerinde durduğu özelliklerindendi. Bu özelliğini ilk defa Altıntaş yenilgisinde farketmişti söylemişti: "Altıntaş'da yenilgiye uğramıştık. Ordu çekiliyordu. Hepimiz peşandık. O ise, ümit dolu bir tebessümle, "Nedir bu telâşınız? Bilesiniz ki, bizim yapmamız lazım geleni hatırlattılar. Geri çekileceğiz. Anadolu'nun içine. Göreceksiniz ki, onları orada hem de rahatça yeneceğiz" diyordu. Bunun mânâsı şu idi; "Düşmanı vatanın harimi ismetinde boğacağız." Kendine güven, bu idi. Sonra yanımda hüngür hüngür ağlayan Halide Edib'e dönerek, "Hanımefendi, bu hali size yakıştıramadım. Şimdi Ankara'ya gideceğiz. Orada Meclisi'miz var: Türkiye Büyük Millet Meclisi. Onun yeneme-yeceği müşkül yoktur. Onun orduları vardır" demişti. Filhakika kısa bir süre sonra Duşlupınar Meydan Muharebesi'ni kazanan bu ordulara, şöyle seslenecekti: "Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları! İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" İşte, bu, millete inancı idi." Ve ilâve etmişti: "Dünyaya O'nun kadar milletine güvenen bir tarih adamı gelmemiştir." Yakup Kadri, Atatürk'e yakınlığının vermiş olduğu imtiyazla bunları tesbit etmiş ve unutulmazlığını biraz da bunları topladığı eserlerle yapmıştır. Yahya Kemal'in hakkı vardı; Metris Tepe" O'nundu.

TEK ÖVÜNCÜ: YABAN

Karaosmanoğlu, son derece mütevazıydı. Toprağı ve köyü Türk romanında ilk defa ele almış olmaktan başka bir ne-

YAZAN:

Nuri EROĞAN
[Avukat]

denle övündüğünü görmedim. Onun bu iddiasını tarihin de kanıtlayacağına kuşku yok. "Yaban", toprak kokar, Anadolu toprağı kokar. Nihayet, memleket kokar. Ayrıca, Milli Mücadele tarihini tamamlayan bir yapıt olma özelliği de vardır. Pek çok kimsenin kabul edeceğini ümit ettiğim bu hüküm, bugün rahmete kavuşmuş bir hocamandır. Atatürk'ün Selânik'ten arkadaşı olan hocamız, Hakkı Baha Pars, bir gün, "Yaban'ı okuyunuz efendiler. Atatürk'ün Nutku ve Yaban'ı okuyunuz. Birisi Milli Mücadelenin - ki o mücadeleyi her Türk'ün bütün ayrıntıları ile bilmesi gerekir - ne olduğunu, nasıl olduğunu; diğeri de nerede, nasıl bir ortam içinde yapıldığını anlatır" demişti. Bu hatıramı kendisine naklettiğimde âdeta suç işlemiş bir çocuk gibi önüne bakmış ve hafifçe kızarmıştı.

ATATÜRK VE KADRO

Geniş fikir hürriyeti taraflıydı. Atatürk'ün de bu hürriyete büyük değer verdiğini söyler ve Kadro dergisi dolayısıyla başından geçen bir olayı şöyle anlatırdı:

"Bir sabah Falih Rıfkı telefon etti; "Bugün mutlaka Paşa'yı gör" dedi. Israrla sordum, tafsilât vermedi. Akşam Kadro'dan bahsolundu da..." dedi; o kadar. Hemen köşke gittim. Başyaver Cevat Bey, henüz uyanmadığını söyledi. Ruşen Eşref'lerde olduğumu bildirerek, ziyandıklarında kendilerini ziyaret etmek istediğini söylersiniz dedim. Ruşen Eşref'e gittim. Saatler geçiyor, bir türlü ses çıkmıyordu. Tabii, bunu ters yorumluyorduk. Ruşen'in de canı sıkılmıştı; "Belki yorgundur. Çiftliğe gider, seni akşam oraya çağırır" diyordu. Diyordu ama, buna kendisi de inanmıyordu. Nihayet motörsiklet sesleri duyduk. Heyecanlandık. Fakat ümidimiz boşunaymış. Biz tam bir ümitsizlik içindeyken, bahçeden muzip bir çocuk gibi, "Yakup Kadri burada mı?" diye seslendiğini duyduk. Meğer yolu çevirmiş ve gelmiş. Karşılдық. Neşeli bir halde cebinden Kadro dergisini çıkardı. O sayıda yayınlanan, Lessing'in, "Nathan der Weiser" adlı piyesinden alınmış bir fıkrayı göstererek, "Bundan neyi kastediyorsunuz?" dedi, izah ettim. "Peki, kim yazdı bunu?" dedi. "Ben yazdım, emrederseniz bu mecmuayı kapatalım, sizin başınızı çok ağrıttık" dedim. "Hayır, hayır çıkaracaksınız" dedi. Ve ilâve etti: "Bu yazıyı yazarlara söyle, bir daha böyle çeşitli yorumlara sebep olacak konuları ele alacaklarsa gelsinler, kendileri ile uzun uzun tartışalım." İşte, Atatürk'ün fikir özgürlüğü... Pek çok tazyike rağmen, mecmuayı kapatma teklifime verdiği cevap, "Hayır. Devam edeceksiniz" di."

T.R.T.'nin, 1974 yılının 10 kısımları için kendisiyle yaptığı röportajda yanımdaydım. Sorulan bir soruyu şöyle cevaplamıştı: "Atatürk, hiç bir hareketi kanunsuz yapmamıştı. Yapmak istememişti. Bütün devrimler daima kanuna bağ kalmıştır." Daha sonra Atatürk'ü Atatürk yapan özelliklerine değinerek şöyle demişti: "O, hâdiselerin kendisini aşmasının önüne geçmesini bilmiştir."

Bu ne güzel bir anlayış ve anlatışı. Daha sonra ülkedeki sağ-sol çatışmasına üzüldüğünü, Atatürk'ün bu münakaşalara karıştırılmasına öfkelenildiğini belirten şu paragrafı açmıştı: "Ne sağcı idi, ne solcu. O ilerici idi, ilerci. Onun hocası yoktu. Kendi ekolünü, kendi kurmuştu. Bizden pek çok ileride idi. Bugün bile, ölmüş olmasına rağmen bizden 50 yıl ileridedir."

Sevmek, anlamakla mümkündür. Anlamıştı ve pek az kimsenin sevdiği kadar sevmişti, Atatürk'ü. Bu röportaj için kütüphaneyi seçmişti. Burada şahsen tanıdığı, dünyanın büyük dediği birtakım edip ve

fikir adamlarının kendisine imzalayıp hediye ettiği fotoğrafları ve eserleri vardı. Kitap ve kalem... Onun her şeyi idi. Ne yazık ki, son zamanlarda gözleri okumasına ve yazmasına pek yardım etmiyorlardı. "Bâzı insanlar müzik sever. Ayp değil ya, ben pek sevmem müziği. Onların müzik dinlemekten duydukları hazı ben kitap okumaktan, yazı yazmaktan ve manzara seyretmekten duyarım. Ama ne yazık ki, gözlerim eskisi gibi değil" diyordu. Bu halinden son derece üzgün ve şikâyetçi idi. Onun bu büyük ihtiyacını da, her zaman etrafında bir muhabbet halesi olan 51 yıllık eşi Leman Karaosmanoğlu hanımefendi üzerine almıştı.

Yurt ve dünya sorunlarını basından vefakâr, fedakâr ve kültürlü eşinin gözleriyle izliyordu. Ama ne yazık ki, yazamıyordu. Sözlerinin banda alınmasına iltifat etmiyordu.

"Tertemiz beyaz kâğıdı önümde görmeliyim" diyordu. Dünya sorunları, özellikle Kıbrıs konusunda söyleyeceği çok şey vardı. 70'lerin başındaki gençlik olaylarından ızdırap duymuştu. Bunların tekrarlanmasından, endişeliydi. "Atatürk, her şeyin üstünde tuttuğu Cumhuriyeti kendilerine emanet etti" diyordu. Onlara, babalarının, dedelerinin bu yurdu nasıl imkânsızlıklar içinde ve ne büyük fedakârlıklarla kurtarmış olduklarını anlatmak, ecdadlarına lâıyk olmanın gereğini söylemek istiyordu. Ne yazık ki, yazamıyordu. Gözlerinin bu hali âdeta onu mâbu tu kırılmış bir kula döndürmüştü. Böyle üzgün olduğu bir gün, eskiden yazdıklarından bahsetmiş, onların Türk edebiyatı, milli tarih yönünden ne derece değerli olduğunu söylemiş ve

"Siz görevinizi yaptınız" demiştim.. Bu sözlerime, sevimliliğini büsbütün arttıran bir çocuk simasıyla gülmüş, sonra hafif bir kahkaha atarak, "Beni şımartıyorsunuz" demişti.

«İNSAN YANI SAVAŞÇI»

Fahrettin Altay Paşa'nın, bir gece uyuyup, sabahleyin uyanmadığını gazetelerden okuduğunda, "Ne güzel bir ölüm" demişti. Kendisi birtakım ağrılardan şikâyetçiydi ve Fahrettin Altay'm böyle rahat bir şekilde ölmesine gıpta ile bakmıştı. Paşayı ölümünden kısa bir süre önce ziyaret etmiş olduğumdan, kendisini bir hayli sıhhatli bulduğumu anlatmış ve "O nesil başka bir nesil" demiştim. "Meşakkate mütehammil, çalışmada süre tanımayan, bütünü ile vatan-sever, arkadaşlığı kardeşlik yapmış bir nesil..." Bu sözlerimi dinledikten sonra, "Ben de o nesilden miyim?" diye sorduğunda, "Elbette" demiştim, elbette ve kendisinin 29 Ekim 1974 günü Cumhuriyetle ilgili Milliyet teki yazısını bularak son paragrafını okumuştum.

Şöyle demişti: "Türk milleti müşkül duruma düştüğü an, behemahal toplanmasını ve birleşmesini bilir. Mütareke devrinde her şey bitmişti. Eğer Milli Mücadele'ye iştirak etmişsek, bu o günkü ölümü, mevcut olmaya tercih ettiğimizdendir. Beni hâlâ ayakta tutan bu güce inanmamdır."

Ey aziz dost, sizler sadece bu güç ve inançla ayakta kalmadınız, her şeyin bittiği o mütarekeden bize özgür bir ülke ve dipdiri bir Cumhuriyet verdiniz. Sizlere, bütün Milli Mücadele kahramanlarına minnet.

Hakkınızda söyleyeceğim; Goethe'nin, Schiller'in ardından söylediklerini tekrar olacaktır:

Yakup Kadri, "Bir insan, yani bir savaşçı" idi.

